

प्रियमेध आङ्गिरसः। इन्द्रः, ११ (अर्धर्चस्य) विश्वे देवाः, ११(उत्तरार्धस्य)- १२ वरुणः। अनुष्टुप्, २
उष्णिक्, ४-६ गायत्री, ११, १६ पङ्क्तिः, १७-१८ बृहती

प्रप्र वस्त्रिष्टुभमिषं मन्दद्वीरायेन्दवे। धिया वौ मेधसातये पुरंध्या विवासति ॥ ८.०६९.०१

त्रिष्टुभम्- स्तोभत्रयोपेतम्। इषम्- अन्नम्। मदद्वीराय- वीरहर्षदाय। इन्दवे- इन्द्राय।
इन्दतैरैश्वर्यकर्मण इदं रूपमिति सायणः। वः- यूयम्। प्र- प्रभरत। वः- युष्मान्। मेधसातये-
मेधालाभाय। पुरन्ध्या- प्रभूतधारणायुक्त्या। धिया- मेधया। विवासति- परिचरति ॥१॥

नदं व ओदतीनां नदं योयुवतीनाम्। पतिं वो अघ्न्यानां धेनूनामिषुध्यसि ॥ ८.०६९.०२

ओदतीनाम्- उषसां विद्यानाम्। वः- युष्मदर्थम्। नदम्- उत्पादकम्। योयुवतीनाम्- नदीनां
मूलशक्तिधाराणाम्। नदम्- उत्पादकम्। अघ्न्यानाम्- गवां चिद्रश्मीनाम्। पतिम्- पालकम्।
आह्वये। धेनूनाम्- गवां चिद्रश्मीनाम्। इषुध्यसि- कामुकोसि ॥२॥

ता अस्य सूददोहसः सोमं श्रीणन्ति पृश्नयः।

जन्मन्देवानां विशस्त्रिष्वा रोचने दिवः ॥ ८.०६९.०३

देवानाम्। जन्मन्- मूलस्थाने। विशः- विशन्त्यः। त्रिषु सवनेषु। दिवो रोचने विशन्त्यः।
सूददोहसः- कूपवद्दोहनाः। अस्य- एतस्येन्द्रस्य। पृश्नयः- गावश्चिद्रश्मय इत्याध्यात्मिके। ताः।
सोमम्- रसम्। श्रीणन्ति- मिश्रयन्ति ॥३॥

अभि प्र गोपतिं गिरेन्द्रमर्चं यथा विदे। सूनुं सत्यस्य सत्पतिम् ॥ ८.०६९.०४

यथा। विदे- जानासि तथा। गोपतिम्- चिद्रश्मीनां पालकम्। सत्यस्य। सूनुम्- तनयम्।
सत्पतिम्- सतां पालकम्। इन्द्रम्। गिरा- वाचा। अभि- आभिमुख्येन। प्र- प्रकर्षेण। अर्च-
पूजय ॥४॥

आ हरयः ससृजिरेऽरुषीरधि बर्हिषि। यत्राभि संनवामहे ॥ ८.०६९.०५

अरुषीः- रोचमानाः । हरयः- प्राणाश्वाः । अधि बर्हिषि- दर्भासने । आ ससृजिरे- इन्द्रं सृजन्ति ।
यत्र । तम् । अभि संनवामहे- अभिसंस्तुमः ॥५॥

इन्द्राय गावं आशिरं दुदुहे वज्रिणे मधु। यत्सीमुपहरे विदत् ॥ ८.०६९.०६

यत्- यदा । उपहरे- समीपे वर्तमानं रसम् । सीम्- सर्वतः । विदत्- लभते तदा । इन्द्राय ।
वज्रिणे- वज्रपाणये । मधु- मधुरम् । आशिरम्- मिश्रितं क्षीरं ज्ञानप्रतीकं चिद्रश्मिसारम् । गावः-
धेनवश्चिद्रश्मयः । दुदुहे- दुहन्ति ॥६॥

उद्यद्ब्रध्नस्य विष्टपं गृहमिन्द्रश्च गन्वहि। मध्वः पीत्वा सचेवहि त्रिः सप्त सख्युः पदे ॥ ८.०६९.०७

ब्रध्नस्य- महतः । विष्टपम्- स्थानम् । गृहम्- सद्यः । अहम् । इन्द्रश्च । उत् गन्वहि- उद्गच्छावः ।
मध्वः- रसम् । पीत्वा- अनुभूय । सख्युः- मित्रस्य सूर्यस्य । पदे- स्थाने । त्रिः सप्त स्थानानि ।
सचेवहि- संसृष्टौ भवेव ॥७॥

अर्चत प्रार्चत प्रियमेधासो अर्चत। अर्चन्तु पुत्रका उत पुरं न धृष्णवर्चत ॥ ८.०६९.०८

प्रियमेधासः- प्रेमधिषणाः । अर्चत- पूजयत । प्र- प्रकर्षेण । अर्चत । उत- अपि च । पुत्रकाः-
त्वत्पुत्राः । अर्चन्तु । पुरं न- यथापुरम् । धृष्णु- शत्रुधर्षकमिन्द्रम् । अर्चत ॥८॥

अवं स्वराति गर्गरो गोधा परि सनिष्वणत्।

पिङ्गा परि चनिष्कदुदिन्द्राय ब्रह्मोद्यतम् ॥ ८.०६९.०९

गर्गरः- गर्गरशब्दयुक्तो वाद्यविशेषः । अव स्वराति- शब्दयति । गोधा- हस्तघ्नः । परि सनिष्वणत्-
स्वनति । पिङ्गा- पिङ्गवर्णा ज्या । परि चनिष्कदत्- परिस्कन्दते । इन्द्राय । ब्रह्म- मन्त्र उपासनं वा ।
उद्यतम् ॥९॥

आ यत्पतन्त्येन्यः सुदुघा अनपस्फुरः।

अपस्फुरं गृभायत सोममिन्द्राय पातवे ॥ ८.०६९.१०

सुदुघाः- शोभनदोग्रघः । अनपस्फुरः- अत्यन्तं प्रवृद्धाः । एन्यः- गावश्चिद्रश्मयः । आ पतन्ति ।
इन्द्राय । पातवे- अनुभूतये । अपस्फुरम्- अत्यन्तं प्रवृद्धम् । सोमम्- रसम् । गृभायत- ग्रहणं
कुरुत ॥१०॥

अपादिन्द्रो अपादग्निर्विश्वे देवा अमत्सत ।

वरुण इदिह क्षयत्तमापो अभ्यनूषत वत्सं संशिश्वरीरिव ॥ ८.०६९.११

इन्द्रः । अपात्- अपिबत् । अग्निः । अपात् । विश्वे- सर्वे । देवाः । अमत्सत- अतुष्यन् । वरुणः-
ऋताधिदेवता । इह- अत्र । क्षयत्- निवसतु । तम् । आपः- मूलशक्तिधाराः । वत्सम् ।
संशिश्वरीरिव- सङ्गच्छन्त्यो धेनव इव । अभ्यनूषत- अस्तुवन् ॥११॥

सुदेवो असि वरुण यस्य ते सप्त सिन्धवः । अनुक्षरन्ति काकुदं सूर्यं सुषिरामिव ॥ ८.०६९.१२

वरुण । सुदेवः- शोभनदेवः । असि- भवसि । यस्य । ते । सप्त सिन्धवः-
सप्तसाधनभूमिकोन्मुखमूलशक्तिधाराः । काकुदम्- मुख्यम् । सूर्यं- शोभनोर्मिम् । सुषिरामिव-
निम्नमिव । अनुक्षरन्ति ॥१२॥

यो व्यतीरफाणयत्सुयुक्ताँ उप दाशुषे । तक्को नेता तदिद्वपुरुपमा यो अमुच्यत ॥ ८.०६९.१३

यः । व्यतीन्- विविधगमनानश्वान् । सुयुक्तान्- नियमितान् कृत्वा । दाशुषे- दात्रे । उप अफाणयत्-
उपगमयति । तदित्- तदानीमेव । तक्वः- गतिशीलः । नेता । वपुः- वपुष्मान् । उपमा-
उपमानभूतः । अमुच्यत- मुक्तो भवति ॥१३॥

अतीदुं शक्र ओहत् इन्द्रो विश्वा अति द्विषः । भिनत्कनीन ओदनं पच्यमानं पुरो गिरा ॥ ८.०६९.१४

शक्रः- शक्तः । इन्द्रः । द्विषः- द्वेष्टन् । अति- अतिक्रम्य । ओहते- गच्छति । कनीनः- कमनीयः ।
पच्यमानम्- वज्रेण ताड्यमानम् । ओदनम्- मेघम् । परः- श्रेष्ठः सन् । गिरा- वाचा
स्तनितलक्षणया । भिनत्- बिभेद ॥१४॥

अ॒र्भ॒को न कु॒मा॒र॒कोऽधि तिष्ठ॒न्न॒वं रथ॑म् । स पक्ष॑न्महि॒षं मृ॒गं पि॒त्रे मा॒त्रे वि॒भु॒क्र॒तुम् ॥ ८.०६९.१५

अर्भको न कुमारकः- अवालिशो बालः । मात्रे पित्रे- द्यावापृथिव्योरर्थे । नवम्- अभिनवम् । रथम् ।
अधि तिष्ठन् । विभुक्रतुम्- बहुकर्माणम् । महिषम्- महान्तम् । मृगम्- मृग्यं मेघम् । सः-
असाविन्द्रः । पक्षत्- अपचत् ॥१५ ॥

आ तू सु॒शि॒प्र दम्प॑ते रथं तिष्ठा हिर॒ण्य॑यम् ।

अ॒ध द्यु॒क्षं स॑चेवहि स॒हस्र॑पादमरु॒षं स्व॑स्ति॒गाम॑नेहसम् ॥ ८.०६९.१६

सुशिप्र- शोभनहनो । दम्पते- गृहाधिपते । हिरण्ययम्- दीप्तम् । रथम् । आ तिष्ठ । अध- अथ ।
द्युक्षम्- दीप्तम् । सहस्रपादम्- बहुगतिम् । अरुषम्- दीप्तम् । स्वस्तिगाम्- स्वस्ति गच्छन्तम् ।
अनेहसम्- अदोषम् । रथम् । सचेवहि- सङ्गच्छेवहि ॥१६ ॥

तं घे॑मि॒त्था न॑म॒स्वि॒न॒ उप॑ स्व॒राज॑मासते ।

अ॒र्थं चि॒दस्य॑ सु॒धितं॑ यदे॒तव॑ आ॒वर्त॑र्यन्ति दा॒वने॑ ॥ ८.०६९.१७

तम्- अमुम् । ईम्- इमम् । इत्था- इत्थम् । नमस्विनः- नमस्कारयुक्ताः । स्वराजम्-
आत्मप्रकाशम् । उप आसते । अस्य- एतस्य । अर्थम् । सुधितम्- सुष्ठु धृतम् । एतवे- गमनाय ।
दावने- दानार्थम् । आवर्तयन्ति ॥१७ ॥

अनु॑ प्र॒त्नस्यो॑कसः प्रि॒यमे॑धास एषाम् ।

पूर्वा॑मनु॒ प्रय॑तिं वृ॒क्तब॑र्हिषो हि॒तप्र॑यस आशत ॥ ८.०६९.१८

प्रियमेधासः- प्रियधियः । वृक्तबर्हिषः- वर्जितहिंसाः । हितप्रयसः- हितहविष्काः । एषाम्- एतेषां
देवानाम् । प्रत्नस्य- पुराणस्य । ओकसः- गृहस्य । पूर्वा- पुराणीम् । प्रयतिम्- नियतिम् । आशत-
व्याप्नुवन्ति ॥१८ ॥